

ACC. NR. 3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Landskap: Hel. Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Lister Adress: Stehag
Socken: Jämsbö Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Svartkonst och svartkonstböcker.

facr. (Blomqvist, Halleborg, Jemshög 1916):

"Svartkonstböcker kan man ej köllna opp. Hu di velle hitta på med dem, så kom di hem ändå!" - "Svartkonstbibeln" ligger fastnaglad med länkar i domkapitlet i Lund. "Alla, som studera te prester, ska gå igenom den." Den är lika stor som den andra bibeln. Obs. "Den riktiga ~~X^{ma}~~ bibeln va större än den folket ha".

I min egen hembygd (Ö.Göinge) säges det, att enda sättet, varpå man kan bli av med svartkonstbok, om man en gång fått sådan i sin ägo, är att spika den under träskorna och slita upp den.

(Mor Qvick i Åhus 13/7 1917): I Degeberga levde på 1860-talet en gammal korgmakare, "Fåringen" kallad. Denne efterlämnade en handskriven (svartkonst-?) bok, som mor Qvick som barn fått tag i och något läste i. Hennes mor tog den ifrån henne och brände upp den. Mor Qvick mindes endast, att där stod

Skriv endast på denna sida!

om "Flygande middesskotten" och om den "flygande draken," samt om hur man skulle ha "tur vid brännvinsbränning". Man skulle en kväll, sen solen gått ner, gå till kyrkogården och hämta en benpipa av någon död. Genom denna skulle brännvinet rinna. Benet fick man ej ha till låns längre än nio dagar. Det måste ordentligt ställas tillbaka.

ACC. NR. 3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

Landskap: Skåne ö. Blekinge Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Svartkonst.

Se Fataburen 1906, h.4, p.194 om Wittenb.
präster och den "fullständiga" bibeln, som de studerat. Conf.
Blomqvist i Jemshög liknande meddelade tradition: "Det finns en stö-
re bibel än den vanliga. Den ska alla präster läsa, och är det
därigenom som de bli i stånd till att genom besvärjelser betvinga
det onda!"

6:te Mosebok ha prästerna tagit undan för 6:te Mosebok.
egen räkning. I den lära de svartkonsten. (Enl. "Fyringen", f.d.
nämndeman i Billinge /enl. Chronfeldt/).

(Aug. Svensson, Våghult, Kyrkhult 8/3 1922): Mjölkaharar.
Det fanns människor, som i förbund med den onde kunde draga and-
ras smör och mjölk till sig. Mjölken hämtades av mjölkaharar,
och om man en viss dag kärnade smör och ropade..... Så vitt
som ropet nådde, från det området skulle man komma åt andras smör.

Skriv endast på denna sida!

(L.Hagberg): Mor Per Tuas i Hassle påstods ha Svartkonst-
en svartkonstbok. Hon ville bli av med den och kastade den i
bakugnen. Men boken kunde inte brinna. (Mor Sandgren känner till
det.) Vid Per Tuas stuga stod alltid en kvast med skäftet ner-
stucket i jorden.

Anders Hansson i Hallaryd (Småland) var
ännu här i nejderna så sent som under början av 1900-talet
beryktad som klok.

"Klok".

ACC. NR. 3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av Maria Petersson
Uppteckningsår: Född år i

5

Uppteckningen rör Smörkärning.

Kom man in i en stuga, under det att man där höll på att kärna, borde man gå fram och ta några tag i kärnstången, annars "hållt man smöret".

Maria Petersson har sett sin morfar, jägaren Åstradeson vid Skarhult, företaga skjutning i och under kärna för att dymedelst undanröja svårigheten av att få smör av grädden.

Innan barn döpas, skall det "kärna". Barnets hand lades å kärnstaken eller i senare tider kärnveven, medan en äldre kärnade. Detta hade det goda med sig, att ingen i framtiden kunde "ta smöret" från det barnet.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Korstecknets bruk.

(Fataburen h.2 p. 112 1911): Ing. Lönberg: "Jag såg många gånger, hur slaktaren Anders i Mota högg itu halskottorna lika säkert som han skar kors i levern på d. slaktdjur."

Vid slakt.

(Fataburen 1906 h.4 p. 197): I Wilhelmina plägade man ("än idag") för att skydda de små nyfödda barnen mot "vittren" (jordfolket) göra korstecknet å deras bröst och panna.

Nyfödda barn.

(Per Johnsson, Verdandis popul. vet. artiklar n:o 347-48): När någon var död, "hade man att med en kniv eller annat föremål av stål stryka ett kors över den avlidnes panna"

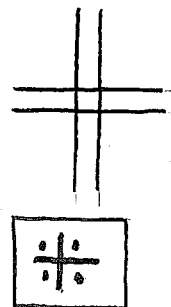
Vid dödsfall.

På 1870-talet var det ännu enl. Aug. Svensson, Våghult, född 1869, bland de äldre en föreställning att, om man fruktade att någon död skulle gå igen och göra en skada, så förbyggdes detta genom att göra korstecknet på den dödes panna. Även var man av samma anledning mån om att be en döende om för-

3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

låtelse, särskilt om denne, såsom stundom skedde, hotat att efter döden hämnas.

Enl. Chronfeldt sed att på den dödes bröst lägga en sax, öppnad så att den bildade ett kors.

Kerstin Stickerskas mor (död 1901, 86 år) gjorde över den färdigberedda degen korstecken med båda händerna - genom genom dubbla parallellstreck följande tecken.

Enl. do.: Å Pinkatorpet i Stoby äro å bjälkhuvudena korstecken av följande utseende.

I Hvellinge signades sädesbunkarna å loftet med ett korstecken, enl. khd. A.I. Nyberg, Billinge.

I Ingelstadstrakten (enl. Em. Thulin, khd.) korsstecken, när man klippt naglarna och när man såg ett lik.

Skärtorsdag ritades å ytterdörrarna med krita korsstecknet innan och utan på följande sätt. Ugnkvast och gressla lades ned på golvet. Man är då skyddad för "Blåkullakärringarna".

När man slutat med sädesbindning, lägger man några strån - stundom en hand full - i kors och så binder man en liten nek - ett handfång - som blir liggande på marken och ej får röras. Den skall vara till Noen o hans hundar.

Då åskan slagit ner, plägade de gamle sätta en påle - ett par alnar hög - med ett kors på (påspikad tvärså).

Skärtorsdag.

Sädesbindning

Åskan.

Sådan påle fick ej rubbas, ej ens vid jordens drivning. Åskviggen, som hade gått 20 alnar ner i jorden, höjde sig en aln om året, och om 20 år kunde den därför anträffas på platsen. Hade man en sådan "blåe", var ens hus skyddat för åskan.

Vid arbetets börjande om mornarna - eller eljest, då man började ett förehavande: "Hjälp oss Gud i Jesu namn!" eller "Guds kors, så börja vi i Jesu ("Jössu") namn". Ofta - särskilt om det var fråga om bråttom, med tillfogande av orden: "Med mina händer två som må andras fyra."

När man ser en orm eller eljest vid fara, utropar man: "Jesus hjälp" Kors i Jesu namn! eller Jesu kors! Jesus hjälp!

(Enl. Idas mor, Fru Holmqvist, tradition från Degebergatrakten, 11/7 1912): Vid bakning: När degen var ältad om kvällen, gjordes med finger eller degspade korsmärke mitt på degen, så ströddes mjöl över och nytt korstecken ritades vid ändan av träget. Även "suren" korsades och däri, i skåran, skulle läggas salt utom det förut inarbetade.

Vid eldning i bakugnen: "Seså, i Guds kors, så vilja vi börja i Jesu namn!" - Elden skulle alltid börjas vid högra sidan. I knäböjande ställning lästes sedan: "Jesu låt mig städse börja etc." samt F.V. och Välsignelsen, vilka skulle 3 gånger

Vid arbetets
börjande.

Vid fara.

Vid bakning.

Vid eldning.

upprepas - "eljest va dä allri bra". ("Di unge flickorna va tvungna -
kvinna sto över dem".)

Vid brygd göres korstecken i "gären", för att
"Pösslingar" inte ska ta kraften av drickat.

Vid brygd.

Vid klappning av kläder: När man slutat, tar man
med klappträet tre gånger vatten ur bäcken eller sjön och öser på
klappbrädan samt gör därå korstecken, för att "Älfven" inte ska
komma och klappa. ("Ja ha minsann hört älven klappa mer än en gång".)
Även borde man efteråt tvätta sig tre gånger å varje öga.

Vid tvätt.

Vid passerade av korsväg eller le (grind): För
att inte råka ut för något ont - bli sönderbruten av värk - ifall
någon "heakvinna" (ej kyrktagen barnföderska) där passerat eller
om någon avliden där stod "oppedaa", borde man spotta tre gånger
och tre gånger rita korstecknet i sanden med höger fot.

Vid passeran-
de av korsväg.

(Enl. B. Trulsson; samma sedvänjor har jag själv
sett i Göingebygden): Då smör såldes, ritades ett kors å klimpen,
och då mjölk såldes, skulle man strö en nypa salt i den och mar-
kerades därvid alltid korsets tecken. Det ena som det andra sked-
de, för att det inte skulle bli någon "ohöll" (otydl.skriv.) med
smöret eller mjölken.

Vid försälj-
ning av smör
och mjölk.

När kreaturen släpptes ut på bete om våren,
var det på sina ställen plägsed att i deras hår klippa ett kors.

Kreaturen.

De skulle då undgå förtrollning.

Å en bjälke, som går igenom loftet i Nils Lund- Å bjälke.
qvists stuga (Stehags by strax vid kyrkan), är i båda ändarna inbor-
rade skålformiga fördjupningar, fem till antalet, en i mitten,
fyra i kors.

Kyrkväktare Larsson i Hallaröd berättar 14/8
1913, att för ett halvt tjog år sedan vid sammanringning ibland
en främmande mansperson sägs gå kyrkan runt, tre gånger mot- och
tre gånger medsol's, mumlande något för sig själv och med rödkri-
ta sättande ett korsmärke för var gång å var dörrpost samt med
en käpp ritande korsmärke å marken framför dörren. Tilltalad
svarade han ej. Lär samma dag ha uppenbarat sig även vid N.Rö-
rums kyrka och där upprepat samma procedur.

När en ko kalvar första gången trädes en sax
korsvis mellan bakbenen för att ingen ska kunna ta mjölken ifrån
henne, och för att hon själv inte ska sparka ut den.

Vid kalvning.

Av rättegångsprotokoll 1762 (mordaffären mot
Landby) framgår, att korstecknet då ännu var i bruk här. En hust-
ru i Råröd blev förskräckt och gjorde korstecknet.

(Strykerskan Aug.Andersson): När man var ute
och gick eller körde och mötte någon, som man var rädd skulle
"ta makten" från en själv eller hästarna, gjorde man korstecken.

(Maria Persson): "Då får jag skriva kors över

dörren" eller "i taket", är i Stehag ännu förekommande talesätt. T.Ex. vid oförmodat och kärt besök: "Nej, män, kommer du. Då får jag etc." Yttrandet åtföljes av ätbörd, kors tecknas med handen.

(Do.) Vid kärning gjordes kors i kärnan, så blev Kärning. det "häll" med det.

Gosse, som räkat ut för "bäckahästen", säger: "Jösses koss, sänt ett långt hoss" och är räddad.

Ännu den dag, som är, ser man ladugårdsdörrar "signade" med korstecken.- Vid Rönneholms gård härom året.

Vid begravning "granar" eller "enar" man, där lik föres fram och lägger stundom "solkors" på vägen, en ring av grönt och i ringen ett kors. "Ha inte Ni lagt solkors?"

(Enl. Johanna Nils Anders i Stehag): Korstecken gjordes å sädesförråd å vind eller magasin

Korsformat var (i Fränninge å flera ställen) stundom handtaget å bakugnsluckan (av trä, plåtbeslagen).

Kors jämte synnerligen vanligt å äldre "fönsterluckor" utvändiga.

Vid "sojsbränning" (otydl. skriv.) (tjär-) sattes kors i toppen av vedhögen (d.s.R.klacken), stundom en gran- spira, som klövs från två häll, så att ett horisontalt kors kunde insättas.

(Kerstin Stickerska 18/11 1921): Hennes mor

Bäckahästen.

"Signade" la-
dugårdsdör-
far.

Begravning.

Tjärbränning.

använde korstecknet, när eld tändes i bakugnen, när elden "fästes" i kakelugnen (man "lade in" och satte i "mastenen" - därefter med handen korstecken) samt slutade sin aftonbön med korstecken.

(Enl. Anders Nilsson, Stehag, född 1832, och hans hustru Gertrud Mänsdotter, född 1840): Av sin far hade A. Nilsson fått lära sig, att man, när man skulle ut och köra, borde "korsa hästarna - efter förspänningen gå fram och göra korstecknet framför hästens huvud. Iaktogs detta, så kunde illasinnade människor, som man möjligen mötte, ej "ta makten" från hästarna.

Mor Gertrud tjänste som ung till Åke Lars i Hasle (1850-talet). Dennes hustru, Kerstena, höll noga på att vid bakningen deg och bröd blevo "korsade". Man tecknade korset med fingret över eller på varje kaka. (Detta kom mig att tänka på, hur i mitt eget hem, det hörde till regeln att surdegen var "korsad". Min mor, som var från Villands härad och född 1832, gjorde nog detta, följande gammal vana, utan att ens tänka på orsaken varför.) (Från annat håll omförmäles korstecken använt såsom avslutningsmärke vid nedpackning av smör i burk.)

Elna Per Nils, Tattrabäck, har som ung lärt sig att korsa degen, med handen teckna kors.

Dagen före skärtorsdagen borde man med krita

Vid körsl.

Vid bakning.

Skärtorsdager

korsmärka ugnsraka och ugnskvast, för att dessa ej av trollpackor skulle kunna tagas i bruk vid deras blåkullafärder.

Mor Elna Nils Pers i St.Kärrhus, född 1832, Vid bakning.
bekräftar, hur i hennes ungdomstid det var allmänt bruk med kors-
tecken vid bakning.

(Ida Holmqvist, enl. mormoder): Om man "korsar sig", när man lägger sig om kvällen, har det onda ingen makt över sig om kvällen. Korsningen sker genom att läsa: "Guds kors, vår Herres kors, så somnar jag i Jesu namn. Amen." len.

ACC. NR. 3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

14

Uppteckningen rör Bly.

Enligt Bäckers farmor förekom i Hurvatrakten på 1850-60talet, att man tog småbitar av kyrkans takbly och hängde i öronringar. Det ansågs skydda för huvudvärk och annat ont.

Vid utgrävning av jordfyllning i Stehags kyrkan 1926 anträffades vid sidan om ett under läktaren begravet lik en större platta av takbly, och vid genomsökning av samma golvfyllning 1927 anträffades 1 större blybit (8 x 9 cm.) och 9 mindre do., växlande i längd mellan 13 - 5 cm. och i bredd mellan $4\frac{1}{2}$ - 2 cm.

ACC. NR. 3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Stål.

Stål bäres av icke kyrktagen moder.

Ej kyrktag.

Stål kastas över funnen skatt, för att den

moder.

na ej skall förvandlas i värdelösa ting: löv, lumpor etc.

Skatt.

När ko kalvat och första gången går ur

Nykalvad ko.

båset för att vattnas, bör hon gå över stål. (Enl. blinda A. Perss.

⁽⁻²⁴⁾
Holm 1/7, 87 år.)

Stål i huvudstol kuvar bäckahästen.

Bäckahästen.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av Chronfeldt
Uppteckningsår: 17/12 1923 Född år i

Uppteckningen rör Råttor och möss få "orlovssedlar", "sändes
bort".

På Ellinge gård var man på sin tid alldeles fri från "ohyra" (råttor och möss), under det att på det underlydande Kristineberg formligen vimlade av sådan. Det hade sin förklaring. Där var på Ellinge vid den tiden, omkr. 1843, en hushållerska, som förstod att "ge råttorna orlovssedlar". "Kyrkeklädd" gick hon en gång om året in i varje rum och tilltalade råttorna: "Hör Ni råttor, här har Ni era orlovssedlar! Nu har jag inte rå o fö er längre." Så utlades orlovssedlarna på golvet - medd. trodde, att de vore korsmärkta. Råttorna eller mössen togo nu lapparna och försvunno med dem från gården.

Vid sådana tillfällen drogo råttorna åstad i samlad skara till annan plats. De sades vara "utsända". En man från Henninge (Munkarp) mötte en gång ute på Henninge mader en sådan "utsändningsskara". Det var många hundra råttor, som tågade framåt. - En bonde fick se fyra rävar bland sina får. Det kunde inte annat vara än en "sänning".

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

17

Uppteckningen rör Salt.

Med salt, strött i kors, signades mjölk vid försäljning. - Salt offras åt elden. - Salt strös på brännsår.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Holler. - Holla. - Håller. - Uller(?).

Vid slakt när blodkorven skulle kokas, tog tjänarinnan en korv, slog den i spisstolpen och frågade: "Är Håller hemma?" "Ja", svarade då matmodern, och därmed var den faran avvärd, att korven vid kokningen skulle gå sönder. "Nu håller den". - Man tog saken icke som blott skämt utan på fullaste allvar.

Obs. I Tannhäusersagan omtalas fru Holla, älvornas drottning, som residerade i Venusbergets salar, där hon samlat skaror av riddare och fruar - även Tannhäuser. Han den förste som längtade att komma därifrån. Livet i fri Hollas rike förflöt med sång, dans och strängaspel, den ena lysande festen avslöste den andra.

Enligt Meyer § 341, kap. om Uller, föreligger en uppgift, att friserna dyrkat en "Unterweltsgott Holler".

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh,
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Vidskepelse.

Om någon ville bringa ofärd över annans husdjur, gick man tillväga på följande sätt: en levande orm anskaffades och stoppades på en flaska, som tillslöts, sedan ormen fått "vigd jord" till föda, d.v.s. jord, som tre nätter efter varandra avhämtats på kyrkogården, stoppades även i flaskan. Denna grävdes sedan ned under golvet i ladugården och täcktes med jord eller sten, så att den ej kunde upptäckas. - Enligt gängse rykte skulle av en gammal gumma i Stehag sådan "trolldom" utförts vid Norregården. (Samma gumma hade enl. Chronfeldt synts springa naken omkring Stehags kyrka en skärtorsdagsnatt, därvid blåsande i ett nyckelhål. "Blåkullakäring".) Vid upprivning av stensättningen i nämnda gårds ladugård - det var under Fockens tid - lär verkligen också av Sven Svensson Backe en sådan "ormflaska" ha blivit anträffad. Den var nedgrävd, placerad i en hjulnaf.

Bringa ofärd
över andras
husdjur.

3251

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
20 ARKIV

Torparen Torsten Nilsson, född 1794, död 1865, i Hassle no. 24, hade en dotter Kristina, som var sjuk i flera år, och för vilken man förgäves sökt läkare. Fadern hade hört, att det var~~g~~ säker hjälp, om den sjuka komme till "St.Ola" (St. Olof), bleve struken med hans yxa och offrade i därvarande källa. Trots vägens längd och avstyrkande råd begav man sig också åstad till St.Ola. Det var i "gamle Prostens" (N.P.Appelgrens) tid. Till St.Ola kommo hjälpsökande ända från Köpenhamn. (Enl. Skollärare Månssons över 80-åriga änka.)

En i Reslöf boende änka satte på fullt allvar ifråga, att hennes avlidne mans grav måtte få öppnas, för att man skulle kunna taga dennes huvudskål och låta en deras sjuke son "dricka något ur sin faders huvudskål". Sonen skulle i så fall bli botad från sin sjukdom.

En hög fanns fordom vid den väg, som från den gamla Emnarödsbyn (vid nuvar. Malte Perssons gård) ledde snett över Aug.Olssons mot Stakittarhusen och Råröd - den gamla kyrkovägen till Stehag. En person skulle någon gång i tiden blivit dödad här i skogen. Ingen vare sig gående eller körande vågade sig förbi denna hög, utan att man kastade något, en gren, en sten eller dylikt, på densamma. "Vid väderombyte" hördes stundom jämmerrop från högen. Den är numera utplånad.

I Värning i Västergötland hade man under med-

Skriv endast på denna sida!

Bota sjuka.

Bål.

När o. Stehag

U. S. H. Högsten
Stehag

let av 1600-talet, då en svår boskapssjukdom rasade, haft en människohuvudkål, ur vilken man låtit kreaturen dricka, troende att dessa därigenom skulle botas. (Lunds Dagblad no.166 20/7 1912)

(Chronfeldt 24/6 1914): För att få istadiga Medel mot hästar i gång skaffade man sig en snärt, mellan vars tåtar man inflätat en ormgadd, som dragits ut ur munnen på en levande orm. istadiga hästar.

(Enl.Nils Pers 4/6 1912): Soldat Billström Bot för värk. hade fått en sådan förskräcklig värk. Det var på 1870-talet. Det lär ha varit hans svärmor, som "vult honom värken". Denna var nu död. En "klok gubbe", som färdades omkring här i trakten, förebar nu, att han skulle kunna bota honom, om han ville en natt följa med upp till kyrkogården, där den döda då skulle kallas opp, och besvärjelse utföras. Man begav sig åstad en natt med häst och vagn. Billström höll på "gadebacken, medan den kloke begav sig in på kyrkogården. När han så kom tillbaka, och Billström försökte köra, kunde han ej få hästen ur fläcken, hur han än gav pisk. "Slå inte hästen", sade den kloke, och så gick han fram till huvudet på hästen och gjorde något vid honom, varefter han satte sig opp, och nu bar det av i vild fart.

En man (Jöns Pålsson?) hade fläckt sönder en levande flädermus. Han blev sjuk och tyckte, att benen ville slitas från kroppen på honom, så att han, när han låg, band ett

Skane
Hedvags sv.

3251

uppt. av A. Helgeson
1932

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

band ner om foten, för att så kunna hålla igen.

Att på något sätt taga befattning med en "självspilling" ansågs nära nog vara under en hederlig människas värdighet. Ända in i senaste tid har det för fjärdingsman varit ytterst svårt att få biträde till att taga ned och lägga i kista en person, som begått självmord genom hängning.

(Kantor Westin 14/8 1913): Mästerskytt blev man genom att genomskjuta nattvardsbrödet. Särskilt skulle det vara verksamt, om det var brödet från den unges första nattvardsgång. Kantor W. kände från sin barndom och hembygd en herregårdsjägare, som genom sådan försvärjelse åt djävulen skulle ha vunnit sin skicklighet. Han tärdes på gamla dagar av ständig sorg häröver och fridlöshet.

En viss person kunde stämma blod. Även vid blodhalning av krätur övade han sin konst. Han behövde endast se på djuren. Då hans son önskade lära konsten, förklarade han, att han såge helst, att detta ej måtte ske.

Kerstin Nils Lars i Hassle far ägde en gång i tiden det ställe i Kärrstorp, som Fru Hansson nu har. Han hängde sig i en bastu och skall enl. vad Marna Gull berättar (även fru Sallander har hört detta berättas av sin gamla mor) i markaskälet mellan Stehag och K-storp, "Nussejäre". Och slog man en ekepåle genom kistan och alltsammans, för att han inte skulle gå

Självspilling

Mästerskytt.

Stämma blod.

Självspilling.

igen.

(Chronfeldt 24/6 1914): Självspillingar fingo ej begravas å kyrkogården, och ingen ville ha dem på sina ägor. De begrovos därför i själva gränsskälet. Mellan Hassle och Kärrstorp flera begravnar. Man plockade ner gårdesgården och satte kistan mitt under.

Självspilling.

(Gamla mor Ekström 13/12 1914): Släbon, han som var far till Hanna Tygas i Kärrstorp, hängde sig och blev begravnen i rågången mellan Kärrstorp och Stehag. - Gamle Holmbergs far, Måns Olsson, var lafod på Rönneholm. Han hade en gång varit på ett ställe i Kärrstorp och blev bjuden stanna kvar över natten. Det hade blivit sent. Men han var oförfärad. "Jag ska gå till Släbon", sade han skämtande. Han begav sig åstad. Tre gånger gick han vilse. Till Släbon kom han men inte där förbi. Han kom tillbaka till Kärrstorp och var tacksam för att få stanna och lovade att inte mer gyckla med Släbon.

Självspilling

(Elna P.Nils): Hon själv och många med henne hade råkat ut för något uppe i skogen mot Hagbergs. Senast vid "äredet" efter Ola Markusson, när hon och en annan kvinna gingo hem, mötte dem något, det var som ett "fräsande" djur. Otto Billström blev en gång "lött ud i groben", och Nordahl var en gång en natt inte karl till att komma igenom där. Han gick och gick och var alldeles genomsvettig, när han om morgonen kom

Spökeri.

Skåne, Blekinge

3251

1918. Högskola i Lund
Sten

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hem. - "Lykteman" kallade man de bloss, som förr ofta syntes.

(Gerda A-gren): Kunde man lyckas vidröra (eller omfanna) ett träd, däri göken gol, så kunde man önska sig vad man ville och hoppas få det. G. själv hade förgäves försökt. En trettonårig dotter till ryttmästare von Hennigs (född å Bollamöllan?), senare gift med överstelöjtnant Horn i Hälsingborg, hade däremot lyckats och önskade sig: "långt liv och glädje av sina barn".

(Do. G.A.): Norregök - sorgegök, södergök - Göken. dödergök, östergök - tröstegök, västegök - bästegök.

När 1915-16 väldiga massor bergfinkar över- svämmade Skåne, (obs. den rikliga tillgången av bakollon samma vinter) ansågs detta av många gamla såsom "olycksbådande", vilket av en zoologisk sakkunnig hånligen relaterades. Sommaren 1916 uppträdde emellertid flerstädes i de av bergfinkarna hemsökta trakterna en otalig mängd möss (näbbmöss?) och gjorde stor skada å, ja, nästan ödelade, grödan.

(Frans Ahlbeck 2/11 1916): När hästarna blevo (stäviga?, stödiga?) istadiga eller rädda, steg körsvennen fram till hästens huvud, tog av "hustolen" och såg genom "vullögat" (den ring, som finns vid betslet) och gjorde några konster - eller det var något han läste - så gingo hästarna fram.

(Ebba Orstadius 1916): Om man räknar fönster-

Skriv endast på denna sida!

Bloss. 24

Göken.

Bergfinkar.
Möss.

Medel mot
istadiga häs-
tar.

Sanndröm-
mar.

rutorna i runnet, där man första gången inlogeras, så slår detta in, som man drömmer.

(Do.): Om man finner en ärtskida med nio åter i, lägger man den på karmen över en dörr och håller vakt på, vem som först passerar. Med sitt förnamn anger denne "den blivandes namn".

(Do.): Ett äpple eller päron skalas, så att hela skalen hänger tillhopa. Skalen fattas å mitten och svänges tre varv (åt vänster) omkring huvudet och kastas bakom ryggen. En bokstav antydes nu av skalens form och anger den blivandes namn. Dop- och efternamn efter varandra.

(Chronfeldt 24/6 1914. Han hade hört det av sin fader): Försvärjelse till den onde: Om någon ville sälja sig (försvärja sig) till den onde, skulle han skriva anbud härom med sitt eget blod och sticka detta i nyckelhålet till kyrkdörren. Den onde skulle då på ett eller annat sätt uppenbara sig och ge vidare instruktioner. - Från sådan försvärjelse kunde man ej på annat sätt lösas än därigenom, att man gick till prästen och blev omdöpt. Hade man gjort det, så kunde fan i alla fall inte ta en med våld. Men han sökte kringgå det med list.

En von Wogen(?) i Farhultstraken hade försvurit sig åt den onde, och denne var nu kommen och skulle hämta honom - instängd med honom på hans rum i övre våningen.

Skriv endast på denna sida!

Få veta sin tillkommandes namn.

Do.

Försvärjelse till den onde.

Ingen vågade gå in. Man hittade då på att sätta en takstege mot ett fönster och fick ett litet barn att kliva upp och se in genom fönstret. Det var en svarter karl, som dansade med honom, och han var blodig om fötterna. Man sände bud efter Farhultsprästen. Han gick in och stängde dörren om sig, stack med en nål hål i fönsterblyet och tvang den onde att under gnäll och gny ta sig ut genom detta.

(Strykerskan Aug. Andersson): När man blev "Röka" den sjuk, hette det, att någon "vullt en det" (vållat det). Man vände sig då ofta till någon "klok gubbe" (Koholmagubben var känd här i trakten) och fick rökelse. Så låste man dörrarna och rökte den sjuke. Om då någon kom, trodde man, att han eller hon var den skyldige. Man fick ej släppa in denne, om han än knackade. Det ansågs, att sjukdomen "skulle gå tillbaks på utställaren".

(Do.): Om det gick särskilt bra för någon, Goenisse. då var det goenisse, som halp dem. Gröt och mjölk skulle julaf-ton sättas ut till goenisse.

(J. Westin, tradition från S. Sandby): När "Den Onne". man tyckte, att det knacka på dörren, sade man skämtsamt: "Kom in Hans!" (W:s farmor varnade barnen: "Så får man inte sia, då kan den Onne komma." Vid samma risk varnades barnen att ej vissla efter skymningens inbrott.)

"Flaggermusen" ansågs vara "den Onnes ful" "Den Onnes ful."

Fyrväppling - lycka. Klöver med 5 blad - olycka.

När det åskar tidigt på året, händer det antingen att kungen dör, eller att det blir krig.

"Hon måste bli gammal, hon pratar för sig själv."

"Låta lik stryka" för att bota sjukdom (hudutslag) förekommer ännu under C.W.A-grens-tid. Dottern Anna så botad.

"Trolla smör från folk" kunde en gumma i Hassle (hos henne bodde "Gamla Kitta"). En gammal trollkunnig gumma bodde i ett litet hus strax vid Norregård, Stehag.

Innan barn döptes, skulle det "kärna smör". Barnets hand hölls på kärnstaken eller (i senare tider) kärnveven. Härigenom blev barnet i framtiden skyddat så att ingen kunde tjusa (ta) smöret från det.

Det döpta barnet återlämnades till den i sängen liggande modern på en brödkaka. (Conf. "När Gud skickar ett barn, skickar han också en kaka bröd".)

Man var rädd, att odöpt barn skulle bli bortbytt.

Gudmodern skulle vid dopet vara fastande. (Obs. Min hustru har hört om sådan sed även i Småland; ännu kvar-

Klöverblad.

Åskan.

Prata för sig själv.

Bota sjukdom med lik.

Trolla bort smör.

Nyfött barn - kärna smör.

Gudmodern.

levande.

Ola Runds hustru i Verlinge och "Gröna Käringen" vid Rönneholm ansågos kunna tjusa bort smöret.

Ljungblommor var det ej bra att plocka och sätta i vas. (Obs. Ljung användes till nödbröd enl. Joh. Nordenberg)

(Chronfeldt): Om havande moder skulle "flyda sä" (sälla), borde hon tömma säden i mindre mått och ej i tunnesäck, ty eljest blev barnet en "tvärfylling" (storätare).

(Rydsjö): Enligt allmän föreställning i Bosarp ådrog sig prosten Ahnfeldt i Bosarp sitt svåra lidande (reumatisk värk, som nästan gjorde honom lam) därigenom, att han var nog oförståndig att låta nedhugga träden, som stodo invid kyrkomuren i Bosarp. Visserligen stodo de utanför, men med sina rötter gingo de dock in på det vigda rummet.

(Fröken Ebba Orstadius, Folkskollärarinna, efter sin mormor): Till barn, som "skela" med ögonen, varnande: "När klockan slår och tuppen galer och vinden vänder sig blir du sådan."

Enl. Aug. Andersson plägade man vid bakning när man sopat ugnen, med bagagnsskåsten stryka över kålen, för att denna skulle bli bevarad för mask.

"Tjusa bort smör".

Ljungblommor.

Havande kvinn^a

Ramsa till barn, som "skela" med ögonen.

Skydda kålen mot mask.

Sten & Blåsing

3251

Sten & Blåsing
A. Helge

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV 29

Dan. Rydsjös far var lärare vid en skola i Bosarp, belägen strax invid kyrkogården. En tjänarinna hade råkat taga sand, som runnit ner från kyrkogårdens område, och hade strött denna på golvet - "vigd sand". Där blev en värre oro i huset med bultning i väggarna etc. Man kom emellertid snart underfund med, vad det var fråga om, sopade upp sanden och bar den ut på kyrkogården, och så blev det åter lugnt.

(Chronfeldt): När hus byggdes, borde man ned- lägga en hästskalle i grunden. Helst borde det vara fyra, en i vart hörn. (Så skedde i Kropp, Vasatorp.) Sådan åtgärd hade bland annat det goda med sig, att "det blev lätt att tröska".

Under "tillets" stenar i stallet lades ner ett litet knyte (trollknuta) med hår och tagel, som klippts av djuren. Det för att djuren skulle vara skyddade.

(Kerstin Stickerska 20/6 1925): Kasta ont för någon: "Else Stalla", stalldrängens vid Rönneholm hustru, hade varit kär i skollärare Månsson i Hassle. När han så gifte sig (början av 1850-talet) med Paulina Handberg, kastade "Stallen" ont för dem, när de varit och blivit vigda. Hon sprang över vägen och strödde något, strax innan de kommo - hade en annan kommit före dem, hade han drabbats av det onda. - Vad det var, som ströddes, eller om det var förenat med någon "läsning", visste Kerstin Stickerska ej. Många mente, att det onda verkligen kom

"Vigd sand" -
oro i huset.

Bygge.

För att skyd-
da djuren.

Kasta ont fö-
ngn.

över Månsson. Han dog av lungsot. - En alldeles oskyldig kunde råka ut för "ont, som var kastat för en annan".

(Degebergatraditon): När man passerar kors- Spotta.
väg eller grind är säkrast att spotta tre gånger och göra kors-
tecknet. Där är nämligen fara både för "heakvinnor" och för dem,
som stå "oppdaa". Sätta sig att vila eller lägga sig att sova på
sådan plats bör man i varje fall ej göra.

Går man över bäck, särskilt om det är ef- Do.
ter solnedgången, spottar man även tre gånger. Do. om katt spring-
er över vägen.

(Göinge, Syster Ingrid): Ser man någon ha Do.
revormar spottar man tre gånger. Clara Svensson, tjänarinna från
Killeberg. 1910 besvärades hon av revormar. En klok gunna botade
henne genom att spotta genom ett halmstrå och skriva hennes och
sitt eget namn.

"Tvi för den lee" eller "tvi för det lea" Do.
hette det, ^{man} om ~~f~~åkade ut för något ("den laije, det laija" hette
det i Munkarp), och så spottade man.

När en "horrevinn" gick fram, spottade man Do.
och sade: "Tvi dä va inte min horrevinn". Då var man skyddad för
häxan, som for fram. Hon kunde eljest ta musten av säden (makten
av ögen).